

FESTIVALURI, GALE

Cluj

Antoaneta IORDACHE

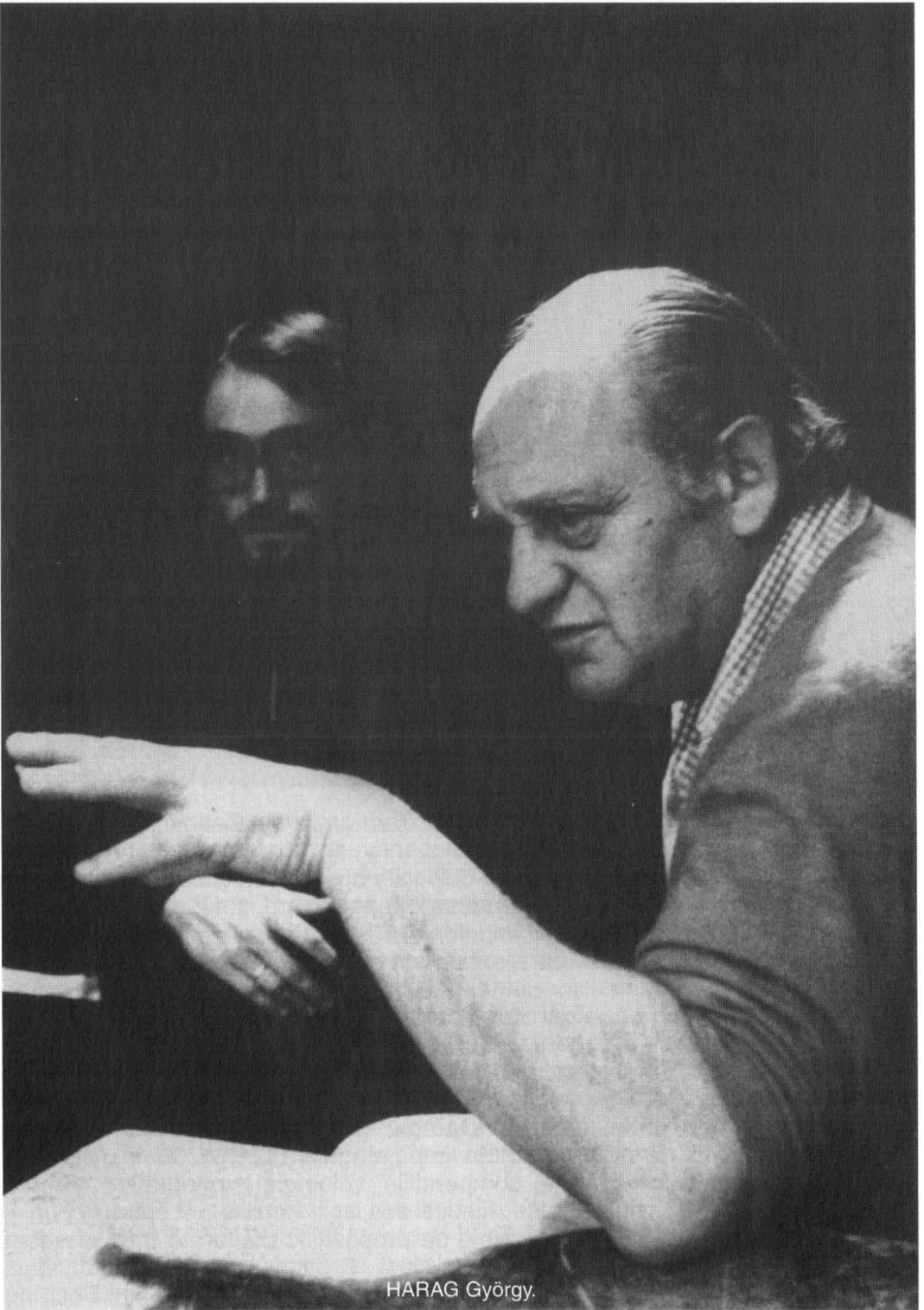
Novă zile de teatru pe Tema Harag...

Un admirabil efort de natură spirituală lasă să se vadă în prim-plan acest **Harag Fest** din Cluj-Napoca, inițiat în anul 2000 (și adus recent la o a doua ediție) de Tompa Gábor și teatrul său. Încât, dincolo de programul de spectacole (în mare parte văzute deja – dar, aproape toate bune), cele nouă zile de teatru sunt și o posibilitate de a observa în ce măsură – cum – la ce scenografi și regizori s-a fructificat gândirea spectaculară a maestrului György Harag (despre care, prescurtând, obișnuim să spunem că a fost un adevărat înnoitor, un magician al artei teatrale).

Desigur, a-l comemora pe György Harag e un gest intelectual, sub toate aspectele, legitim. La Cluj – nu cred că prin simplă întâmplare –, comemorarea propriu-zisă nu ocupă decât un fragment de zi dinspre finalul desfășurării, iar prezența la acel punct sensibil (oarecum, discret marcat în panoplie) este facultativă. „Zilele comemorative Harag“ nu sunt, cu alte cuvinte, lăsate în seama redundanțelor (obligatoriilor, tristelor) sobrietăți de care, din nefericire, e plină lumea – și teatrală – din jur. Poți foarte bine să nu te deplasezi la Târgu Mureș, la mormântul lui Harag, din Cimitirul Evreiesc, în secvența dedicată întâlnirii cu locul de veci al regizorului. Sigur, să te duci, ori să nu te duci poate fi o alegere de moment.

A comemora „altfel“ decât cei mai mulți dintre noi s-au obișnuit tinde, încercă, vrea – probabil – „să ne învețe“ Teatrul Maghiar de Stat Cluj. Folosindu-se de *Tema Harag*...

În fapt, Tompa Gábor – și echipa lui organizatorică – nu fac, în acest micro-festival, decât să pună la dispoziție niște fotograme documentare, unele vechi, altele noi, unele vorbind despre perisabilitatea clipelor, altele despre eternitatea exercițiilor scenice și de viață ale unui personaj ieșit din comun – cum a fost Harag. Cine se interesează de partea teatrală a imaginii legate – are în față câteva posibilități de a înțelege mai nuanțat specificitățile cazului: cărți editate între timp (unele cu lansarea „în program“, altele „la cumpărare“ în holul teatrului); Casete înregistrate ici-colo prin lume (unele din Novisadul anilor '70 ai secolului XX – cu spectacole în regia lui Harag, altele din largul Europei – datorate generațiilor următoare de creatori de magie teatrală: directori de scenă, scenografi, actori...). În Expoziția de fotografii de scenă Helmut Stürmer au rulat continuu secvențe surprinse la Limoges, Bonn, Oslo..., teatru și operă, reprezentații unde erau „de căutat“ în primul rând inimitabilii Purcărete și Stürmer, dar prin rama cărora părea că trece din când în când umbra domnului Harag. Pesemne, chiar și fără să vrea neapărat, ideile consistente se întâlnesc, comunică, în proiecția cercurilor timpului. Cu – deja – mulți ani în urmă, în 1978,

HARAG György.

TOMPA Gábor, Marina CONSTANTINESCU și Mihai MĂNIUȚIU.

Foto: Ildiko Lörincz

György Harag a pus în scenă la Novisad *Trei surori* de Cehov (încadrate de *Unchiul Vanea* și *Livada de vișini*, într-o trilogie). Mi-am reamintit impresia puternică, lăsată de spectacol, cum și discuțiile aprinse din grupul de timișoreni împreună cu care îl văzusem (*illo tempore*). Fapt este că filmul oferit (acum) de clujeni, deși după o copie relativ împăienjenită, arată o regie la zi! O ecuație spectaculară proaspătă, în care discursul scenografic „lucrează” asupra verbelor, atributelor, interjecțiilor din text, evident – asupra personajelor dramei, determinându-le postura comportamentală, în cele din urmă chiar definindu-le lumea, categorial. Reluat azi, cu exactitate, spectacolul acela ar fi ciudat de actual, ca modalitate de demers regizoral. Cu toate că, de la premieră, au trecut aproape trei decenii.

S-a scris, nu puțin, despre György Harag: sunt câteva serioase monografieri (tipărite de criticii noștri de limbă maghiară la Budapesta), dar sunt și referiri importante în jurnalele, compendiile, volumele istoriografice apărute aici. Poate, unele ar trebui traduse, fiindcă așa ar fi normal. Încerc să spun – riscând un truism – că am avea nevoie de propozițiile conturate în acele cărți despre Harag și noi nevorbitorii de maghiară. Profitul ar fi profesional, deci însemnat: Tema Harag, din câte ne conduce să notăm tocmai recentul Fest, nu

KÉZDI Imola și TOMPA Gábor.

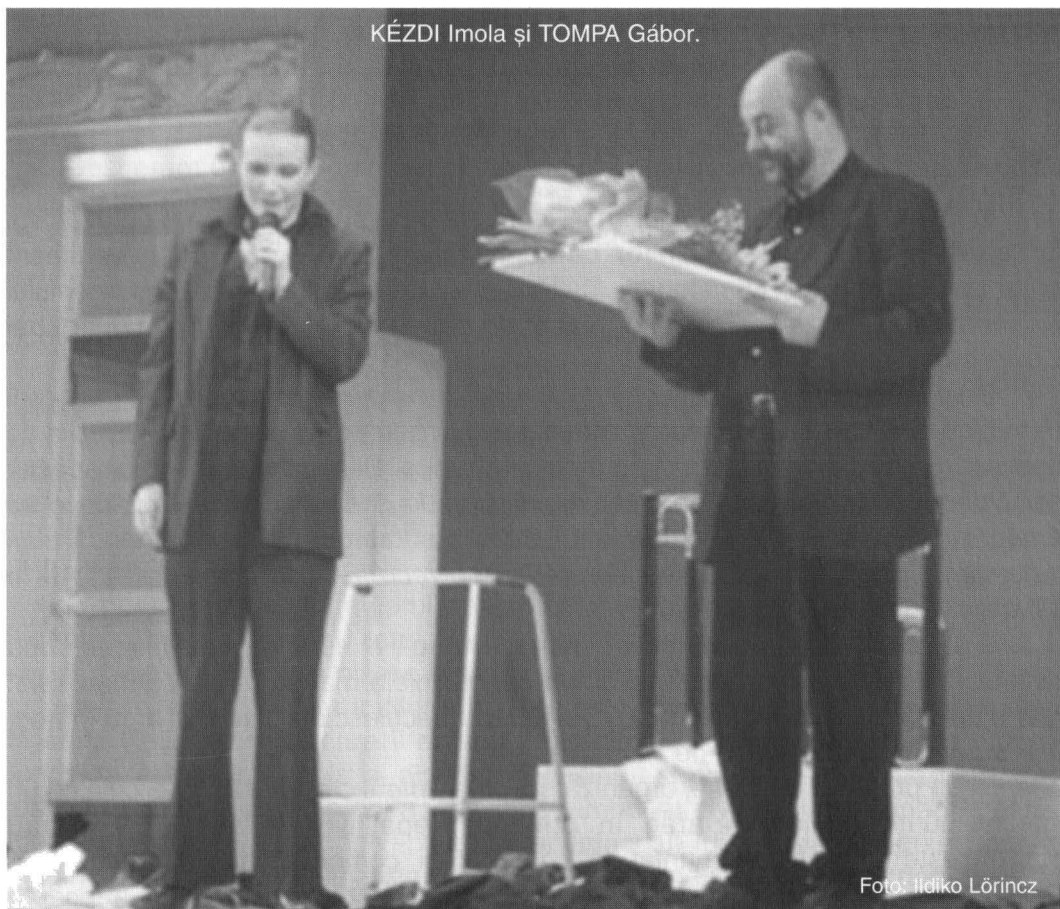

Foto: Ildiko Lőrincz

este un capitol închis, ci dimpotrivă. Aprofundarea meditațiilor sale spectaculare n-ar putea decât să-l apropie pe cel preocupat de simbolistica, metafizica, arhitectura surprinzătoare a lecturilor regizorale de valoarea unor: Tompa Gábor, Mihai Măniuțiu, Silviu Purcărete (prezenți la Cluj, de altminteri, într-o logică a lucrurilor, prin câteva dintre cele mai îndrăznețe – șocante – aplaudate producții ale lor: *Medeea-cercuri* după Euripide, *Woyzeck* de Büchner, *Oedip rege* după Sofocle, *Cumnata lui Pantagruel* după Rabelais...). Viziuni, reprezentații ce s-au bucurat de cronici favorabile, amănunțite, extinse înainte de a veni să îmbogățească ediția clujeană. Și nu mă încercă tentația de a adăugi calificativele, meritate, ce alcătuiesc dosarul de presă al spectacolelor (titlurilor din perioada mea de participare). Din câte știu, doar Tompa se identifică drept succesori al valorilor, al imageriei promovate, clădite de Harag. Cât de evident ar trebui să fie un adevăr care susține o asemenea continuitate, într-o artă de natura teatrului?...

Personal, după acest *Fest* rămân cu senzația că un anume fel de întâlnire, cea esențială, între Regizorul-Magician și generațiile mai noi s-a produs încă de cu timp în urmă și că probele, rezultatul, efectele, moștenirea spirituală sunt perceptibile în spectacole.